

STIVEN PRESFILD

LOV NA ROMELA

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

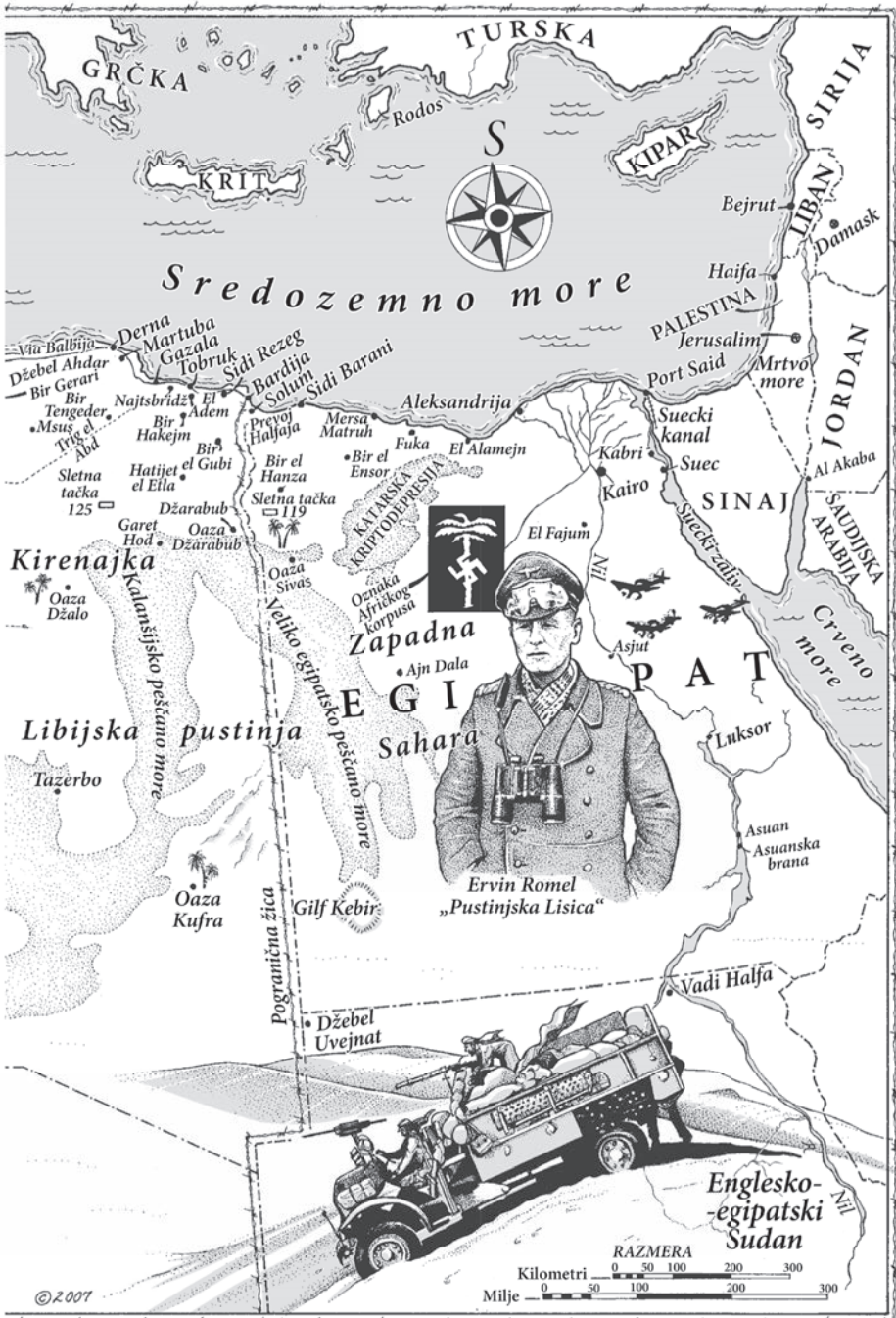
SEVERNO- AFRIČKA KAMPANJA 1940-1943.

Francuska Zapadna Afrika (NIGER)

Francuska Ekvatorijalna
Afrika (ČAD)

Ilustrovane mape izradila Lora Hartman Maestro ©2007

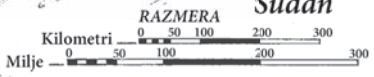
Sredozemno more

Ervin Romel
„Pustinjska Lisica“

Zapadna Sahara

Englesko-egipatski Sudan

TUNISKA KAMPANJA

Zima 1942 – proleće 1943.

Ilustracije i mapa © Laura Hartman Maestro, 2007

Istorijska napomena

Ovo delo je plod mašte, ali je zasnovano na stvarnosti. Sve pojedinosti o kamionima i tenkovima istorijski su tačne, kao i geografske pojedinosti o pustinji i nazivi mesta, ratni pohodi i vremenski raspored bitaka, zatim oprema, oružje, terminologija i svi operativni i komunikacijski postupci. Sve vojne jedinice su stvarne, uz izuzetak patrole T3 i „puka“ 22. oklopne brigade, koji su izmišljeni. Sve činjenice o Romelovom životu i smrti su tačne. Svi događaji povezani s izviđanjem i opkoljavanjem Maretske linije krajem 1942. i početkom 1943. godine zaista su se odigrali, osim onih u kojima učestvuje patrola T3.

Oznake patrola i zapovednici Pustinjačke grupe za daleka dejstva istorijski su tačni, a njihova naređenja navedena su onako kako su i izdata. Svuda gde se pojavljuju istorijske ličnosti – Džek Izonsmit, Padi Mejn, Nik Vajlder, Ron Tinker, da navedem najistaknutije – njihovi postupci pre i posle glavne operacije opisani su tačno kako su ih te ličnosti i izvele. Ostali likovi su izmišljeni ili stvoreni na osnovu više ličnosti.

NEKA SE PRIJAVLJUJU SAMO ČVRSTI I ODLUČNI
LJUDI, KOJIMA NE SMETAJU TEŽAK ŽIVOT, OSKU-
DICA U HRANI I VODI I MNOGO NEUDOBNOSTI.

Iz prvobitnog biltena Kopnene vojske Velike
Britanije, izdatog u severnoj Africi u leto
1940, kojim su traženi dobrovoljci za kasniju
Pustinjsku grupu za daleka dejstva

* * *

Kad mi je umro otac, njegov najbliži prijatelj preuzeo je ulogu mog mentora i drugog oca. Ovo nije bilo lako, pošto je Čap – puno ime bilo mu je R. Lorens Čapman – živio u Engleskoj, dok je dom moje porodice bio na Menhetnu. Čap je bio izdavač, pa je često poslom dolazio u Njujork; sećam se da me je svake zime vodio na atletske mitinge u Medison skver garden. U to vreme atletska takmičenja u zatvorenom prostoru održavala su se u dvorani prepunoj duvanskog dima, toliko gustog da se jedva videlo s jednog kraja na drugi. Leti sam odlazio kod Čapa i njegove žene Rouz u London i u kuću Rouzinog brata Džoka u škotskom selu Golspi. Čap i Rouz imali su usvojenicu Džesiku, moju vršnjakinju, i dva nešto starija sina, Patrika i Toma. Nas četvoro bili smo nerazdvojni.

Sam Čap izgubio je roditelje u ranoj mladosti, pa je bio vrlo osetljiv prema potrebama dečaka bez oca. Vodio me je na planinarenje i pecanje, naučio me je da skuvam čaj i da napišem izjavnu rečenicu. Čap je bio vrlo poznat urednik i izdavač; nije bilo neobično zateći za njegovom trpezom pisce kao što su Džon Ozbourn i Harold Pinter. Čap je bio i ratni heroj, iako nikada nije govorio o tome. Dobio je

OIS za službu u severnoj Africi u Drugom svetskom ratu. Ovaj akronim označava Orden za izuzetnu službu. Jedino britansko više odlikovanje je Viktorijin krst, koji odgovara našoj Kongresnoj medalji časti. Nisam tada sve shvatao, bio sam premlad, ali je to ipak na mene ostavilo snažan utisak.

Sećam se da mi je Rouz jednom u njihovom stanu u Najtsbridžu pokazala album s fotografijama. Video sam Rouz, slikanu negde 1939. godine, blistavu kao glumica Džin Tirni u filmu Lora. Video sam i mladog poručnika Čapmana, smelog kao Tajron Pauer. Škiljio sam u požutele snimke mladih Engleza i Novozelandčana iz Čapove jedinice, Pustinjske grupe za daleka dejstva, kako poziraju pored kamiona podešenih za divljinu i naoružanih mitraljezima brauning kalibra 30 mm i dvocevnim vikers mitraljezima kalibra 303. Na bočnim stranama kamiona videli su se „peščani kanali“ – perforirane čelične šine pomoću kojih su ljudi izvlačili kamione kad se zaglave u mekom pesku. Rouz mi je rekla da je za takve patrole bilo uobičajeno da prelaze stotine, pa i hiljade kilometara nemilosrdne pustinje bez vode i benzina znajući da ih niko neće izbaviti ako nešto pođe naopako.

Oko hiljadu devetsto sedamdesete Čap je počeo da piše memoare o tom vremenu. Imao sam tada jedanaest ili dvanaest godina; sećam se da je Čap slao Džesiku i mene u Javni arhiv u Čanseri lejnu da mu tražimo vojna dokumenta. S tih papira tek nedavno je bila skinuta oznaka vojne tajne; na prvoj strani svakog zapisa bio je pečat s natpisom

NAJSTROŽA TAJNA DO 1972.

Džesika i ja dobijali smo od Čapa po pet penija za kopiranje tih papira, što je u to vreme bio veliki novac. Čap je radio kod kuće u svojoj radnoj sobi, majušnoj prostoriji pretrpanoj ratnim dnevnicima, prepiskom s nekadašnjim drugovima, mapama severne Afrike i operativnim izveštajima na engleskom i nemačkom. Bio sam opčinjen. Gnjavio sam Čapa neprestanim pitanjima, a on je uglavnom imao dovoljno strpljenja da mi odgovara.

No tek oko hiljadu devetsto devedesete, kada sam postao istoričar, ozbiljno sam razmislio o Čapovim memoarima. Bio sam kod njih u Škotskoj u gostima, i Čap i ja igrali smo golf na terenu Strui, odmah pored kluba Rojal Dornoh. Uпитao sam ga šta je bilo s memoarima. Rekao je da ih je završio, ali da ih nije pokazao nikome osim Rouz. Pitao sam ga da li ja mogu da ih vidim.

„Ne, ne, ništa ne valjaju. Osim toga, ne mogu da ih objavim.“

Čap je izneo brojne ograde, pre svega u pogledu lične prirode materijala. Ne želi, rekao je, da nanese bol još živim udovicama i odrasloj deci ljudi čiju smrt je opisao u knjizi. Video sam da je njegov sopstveni bol dubok i snažan. Ipak, pisca tako nešto ne sme da zaustavi, i Čap je to znao.

„Možeš li mi makar reći o čemu knjiga govori?“

„To čak nije ni knjiga. To je... šta ja znam... prikaz.“

„Čega?“

„Ničeg naročito. Jedne patrole. Štaviše, neuspešne patrole.“

Uspeo sam da izvučem iz njega da je zadatak patrole bio da pronađe i ubije feldmaršala Ervina Romela, legendarnu Pustinjsku Lisicu.

Tada sam se ozbiljno zagrejao. Molio sam Čapa da mi pokaže nekoliko stranica. Nije popustio. Optužio sam ga

da je pisac plašljivac. Pokazuje, rekao sam, sve simptome straha od objavljivanja za koji mi je rekao da ga njegovi pisci pokazuju.

„Daj, Čape, ne možeš biti strog prema njima a popuštati sebi.“

„Oni su profesionalni pisci“, odgovorio je. „Ja nisam.“

Po povratku u Sjedinjene Države Čapova priča nije mi izbijala iz glave. Počeo sam da istražujem to vreme. Pustinjska grupa za daleka dejstva, otkrio sam, bila je među prvim jedinicama koje će kasnije poneti naziv „specijalnih snaga“. Sedište joj je bilo u Kairu i u nekoliko oaza Libijske pustinje, a imala je zadatak da izviđa iza neprijateljskih linija i izvodi napade na Italijane i Romelov Afrički korpus. Grupa je bila mala i tajna. Sam Romel je izjavio da su njeni pripadnici pojedinačno naneli više štete silama Osovine nego bilo koja druga jedinica na severnoafričkom frontu.

Trideset prvog avgusta 2001. godine Čap je doživeo srčani udar. Prošao je dobro i brzo se oporavio. Dve godine kasnije na Božić dobio je drugi udar. Odleteo sam k njemu. Zabrinuo sam se. Rouz se nije odmicala od njega. Tri noći posle Božića Čap ju je uzeo za ruku. Rekao je da verovatno neće doživeti Novu godinu. U deset i petnaest je umro.

Sahranjen je u Magdaleninom koledžu u Oksfordu. Prenerazio sam se videvši koliko je ljudi došlo, preko četiri stotine ožalošćenih ispunilo je manastir, među njima i tri dobitnika Bukerove nagrade čija je dela Čap uređivao ili objavio.

Dan pre nego što sam pošao iz Njujorka, stigao mi je paket od Rouz.

Čap je želeo da dobiješ ovo. Kazao je da više nije pisac plašljivac.

Bio je to rukopis.

Pročitao sam ga tokom leta, a onda još dva puta u sledeća tri dana. Morao sam biti oprezan, trudio sam se da ga ocenim objektivno, nisam smeo dozvoliti da me ponesu trenutna osećanja ni lična naklonost prema piscu. Ipak, već na prvoj stranici znao sam da u rukama imam nešto posebno. Knjiga je bila sam Čap, ono najbolje što sam znao o njemu, i mnogo štošta što nisam stigao da otkrijem, ubrajajući tu i njegovu ljubav prema Rouz koja me je više puta dovela do suza. Najbolji od svega bili su ipak portreti ljudi i pustinskog rata. Čapovi Englezi i Novozelanzani uopšte nisu bili profesionalni vojnici. Nisu se čitavog života obučavali za rat, za razliku od svojih brojnih neprijatelja iz zemalja Osovine, no svejedno su bili dorasli svakom izazovu. Čapova priča govorila je o civilima koji su iz nužde prigrlili vrline rata, a te vrline su ih preobrazile.

Čapovi memoari dotakli su se i druge teme, po mom mišljenju jednako značajne, a to je uzdržanost, viteštvo čak, kojim su se obe sukobljene strane odlikovale za sve vreme severnoafričke kampanje. Pošto su se snage borile u otvorenoj pustinji, daleko od mesta naseljenih civilima, bilo je veoma malo onoga što danas nazivamo usputnom štetom. Ravna prazna pustinja i izuzetna surovost prirode i terena davali su sukobu nekakvu „čistotu“. Mitraljesici su najčešće obustavljali vatru dok protivnički vojnici iskaču iz onesposobljenih tenkova. Bolničarima je bilo dopuštano da pretrče s nosilima brisani prostor kako bi izneli ranjenike. U

---

previjalištima na frontu ranjenici su dobijali istu negu, bez obzira na to da li su vojnici saveznika ili Osovine, a često su im pomoć zajedno pružali nemački i britanski lekari radeći rame uz rame. Najbolji primer ovakvog držanja bio je sam Romel. Kada je Hitler naredio da se zarobljeni britanski komandosi pogube, feldmaršal je bacio zapovest u smeće. Zahtevao je da saveznički zarobljenici dobijaju ista sledovanja i medicinsku negu kao i on sam. Napisao je čak i knjigu pod naslovom Krieg ohne Hass (Rat bez mržnje). Memoari učesnika severnoafričke kampanje svedoče da je, uprkos žestini i surovosti borbi, u odnosima između pojedinaca bilo uzdržanosti i popustljivosti kakve su danas gotovo nezamislive.

Ovo poglavlje je uvod u Čapove memoare. Za njim sledi čitava knjiga. Odlučio sam da je ne prebacim na američki engleski, nego da je ostavim u obliku u kom ju je Čap napisao. Donekle sam je uredio za američke čitaoce i dodao sam kratki pogovor s ciljem da ažuriram podatke o životu i smrti oficira i vojnika o kojima je pisao, pošto je vreme dovršilo njegovo delo. Da bih izbegao fusnote i pojmovnik, uzeo sam sebi slobodu da što neupadljivije mogu u tekst unesem objašnjenja specifičnih engleskih izraza i skraćenica koje je Čap povremeno koristio. Gde god se pojavio žargon iz onog vremena, pokušao sam da oblikujem okolni tekst tako da značenje bude jasno ili da se makar može lako protumačiti iz konteksta. S izuzetkom ovih izmena, konačni tekst ostao je blizak Čapovom rukopisu koliko je to bilo moguće.

Prva knjiga

Englez

1

Poslednjih meseci 1942. i prvih sedmica 1943. godine imao sam izuzetnu sreću da učestvujem u operacijama iza neprijateljskih linija čiji je cilj bio da se pronade i ubije feldmaršal Ervin Romel, vrhovni zapovednik nemačkih i italijanskih snaga u severnoj Africi.

Ovu operaciju – izraz „prepad“ nikada nije upotrebljen – odobrio je general-potpukovnik Bernard Lo Montgomery, zapovednik Osme armije, isplanirao ju je potpukovnik Džon Haket zvani Šan iz Odreda G, a sproveli su je delovi SAS-a,* Specijalne vazdušne službe potpukovnika Dejvida Sterlinga, pojačani pripadnicima neregularnog Prvog razornog odreda, poznatijeg kao Privatna vojska Popskog, kao i oficirima i drugim pripadnicima Pustinjske grupe za daleka dejstva. Izgledi na uspešan ishod operacije nisu se zasnivali na vatrenoj moći, pošto su najveća upotrebljena vozila bili ševrolet kamioni od tone i po, bez oklopa i naoružani samo protivavionskim mitraljezima kalibra

---

* Akronim od engl. *Special Air Services*. (Prim. prev.)

50 mm marke brauning i bredama kalibra 20 mm, nego na lukavstvu, smelosti i iznenađenju. Pokušaji atentata na Romela izvođeni su i ranije, ali u slabo branjenim pozadinskim oblastima u koje se meta privremeno povlačila radi odmora ili oporavka. Operacija u kojoj sam učestvo-
vao trebalo je da udari u samo srce nemačkog Afričkog korpusa na bojištu.

Potpuno je ispravan utisak da je ova zamisao rođena iz očajanja. U trenutku prvobitnog planiranja operacije – u leto 1942. godine – Romel i Oklopna armija „Afrika“ upravo su potukli britansku Osmu armiju u nizu bitaka u Libijskoj pustinji. Nemačke oklopne jedinice potisnule su naše tenkove i vojsku širom Libije, preko granice s Egiptom do samih kapija Aleksandrije. Čerčil je upravo bio smenio zapovednike kopnene vojske. U Kairu su se spaljivale knjige šifara. Romel je bio za jedan juriš udaljen od Sueca i naftonosnih polja Bliskog istoka. Rusija se omamljena teturala pod napadom sto šezdeset šest nemačkih divizija. Ako se dokopa arapske nafte, Hitlerova ratna mašinerija mogla bi da slomi kičmu Crvenoj armiji. Spas se nije mogao očekivati od Amerike. Sjedinjene Države tek što su stupile u rat, a opšta mobilizacija uslediće tek za nekoliko meseci. Saveznici su gledali u oči sveopštem porazu.

Da li bi akcija komandosa u severnoj Africi mogla to da izmeni? Mogla bi, verovali su planeri u Kairu, ako se ukloni Romel. Romel je bio srce i duša snaga Osovine u pustinji. „Švabe nemaju generala koji može dostojno da ga zameni“, rekao je major Džejk Izonsmit, naš zapovednik, govoreći na prvom savetovanju. „Ako njega ubijemo, zver će uginuti.“

Može li ovakav napad da uspe? Mogao bi, i to, paradoksalno, upravo zahvaljujući ličnoj neustrašivosti i smelom stilu komandovanja Pustinjske Lisice. Romel je zapovedao sa samog fronta. Pokazivao je vođstvo odlazeći lično tamo gde je najgušće i ne misleći na sopstvenu bezbednost. „Romel nije lakomislen“, izjavio je Izonsmit. „On je jednostavno shvatio da je u mobilnom ratu zapovednikovo prisustvo u središtu akcije suštinski važno.“

Romela je, kako nam je rečeno, među nižim oficirima bio rđav glas da ume nenajavljen da se pojavi na prvoj liniji, da izađe iz svog izviđačkog aviona fizeler štork ili iz ličnog oklopnog komandnog vozila mamut, ponekad iz tenka ili štabnog vozila, a ponekad je čak dolazio i na motociklu koji je zaustavio negde usput. Neretko je izdavao naređenja neposredno zapovednicima pukova, pa je čak ponekad, ponesen trenutkom, lično preuzimao komandu nad manjim jedinicama kao što je pešadijska četa.

Zbog takve smelosti Romel je nekoliko puta za dlaku sačuvao živu glavu. Jednom je slučajno sleteo usred savezničkih jedinica i jedva je uspeo da pobegne dok su mu meci zviždali oko glave. Drugi put je nekako uspeo da izbegne zarobljavanje kad je ostao bez goriva tik ispred granične žice, među vojnicima Komonvelta. U trećoj prilici spaslo ga je štabno vozilo jednog njegovog generala koji je, oponašajući svog komandanta i učitelja, želeo da ode napred što više može.

Zbog svoje poslovične agresivnosti, kako smo se nadali, Romel bi mogao da podlegne iznenadnom napadu. Ako se saveznički komandosi stazama duboko kroz pustinju neprimećeni primaknu nemačkoj pozadini, ako uspeju

neopaženo da se provuku napred, ako utvrde gde se Romel nalazi... ako vešta i smela grupa uspe da izvede sve ovo, možda će uspeti da zada udarac koji će izmeniti tok rata.

Zovem se Čapman, Ričard Lorens Čapman. Septembra 1942. godine bio sam poručnik u Dvadeset drugoj oklopnoj brigadi Sedme oklopne divizije. Bio sam tenkista i teoretski sam zapovedao vodom od četiri tenka A-15. Kažem „teoretski“ jer se u borbi sve menjalo toliko brzo, usled neprijateljske paljbe i kvarova, da je vod često spadao samo na dva, pa i na jedan prvobitni tenk, a onda se preko noći dopunjavao različitim tipovima tek pristiglim iz radionica – američkim grantovima, britanskim krusejderima i stjuartima s avionskim motorom – ovi poslednji izrađivani su u SAD, a posade su ih zvale „medenjaci“. Isto tako menjao se i sastav ljudstva, ali to je druga priča. Suština je u tome da su se u to vreme okolnosti zaverile da me izvuku iz Oklopne divizije i prebace me u Pustinjsku grupu za daleka dejstva.

Moj položaj u ovoj jedinici bio je isključivo tehnički; bio sam pridodat Grupi sa zadatkom da procenim putanje kojima će se patrole kretati, odnosno pogodnost terena za budući prelazak tenkova i teških vozila. Nisam bio prvi tenkovski oficir s ovakvim zadatkom. Savetnici iz Kraljevskih oklopnih jedinica redovno su se vozili s patrolama Grupe u slične svrhe, Kraljevsko ratno vazduhoplovstvo radilo je nešto slično tražeći moguće terene za sletanje u utrobi pustinje.

Zadatak Pustinjske grupe za daleka dejstva bili su prepadi i izviđanje u neprijateljskoj pozadini. U vreme kad sam ja pristupio, patrole su imale pet do šest kamiona, jednog oficira i petnaest do dvadeset vojnika. Bile su potpuno samodovoljne, nosile su benzin, vodu, hranu, municiju i rezervne delove. Osim sopstvenih borbenih operacija, Grupa je slala agente i uhode na tajne zadatke i obezbeđivala prevoz i navigaciju za napade SAS-a i drugih jedinica komandosa. No, Grupa se najviše radovala kad „ide u štetu“ – tako su njeni pripadnici nazivali napade na neprijateljske aerodrome, radionice i putanje konvoja.

U vreme britanskog povlačenja prema El Alamejnu u leto 1942, Grupa je postojala već gotovo dve godine. Napala je, uništila ili oštetila stotine aviona sila Osovine i naterala Italijane i Nemce da povuku hiljade vojnika s fronta i rasporede ih u pozadinsko obezbeđenje. Stekla je izvestan razmetljivi ugled. Stotine vojnika dobrovoljno su se prijavljivale u Grupu, ali prijem nije bio lak. Jednom je od sedamsto prijavljenih Grupa primila samo dvanaestoricu. Merila za prijem bila su mnogo preciznija nego što bi se očekivalo. Nisu se tražili pirati ni ubice; oficiri Grupe želeli su čvrste, zrele momke koji umeju da misle pod pritiskom, da blisko saraduju s ostalima i podnesu ne samo izuzetnu opasnost, nego i jednoličnost, naporan rad i oskudicu. Osobine kao što su snalažljivost, pribranost, strpljenje, čvrstinu, a naravno i smisao za humor, cenili su visoko koliko i hrabrost, agresivnost i sirovu ratobornost.

Grupa je obilovala svim ovim osobinama. Do sada sam se uzdržavao od pisanja o svojim borbenim doživljajima između ostalog i zato što sam pred ratnom književnošću